



MONIKULTTUURINEN VANHEMMUUSRYHMÄ

-Ryhmäläisille jaettavat materiaalit

Somali

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ



Kooxda dhaqamada kala duwan ee waalidnimada

Kulamada waxyaabaha lagaga hadlayo:

- Kulanka 1-aad: Bandhiga kooxda, sharciyada iyo shaqada dareemada ku saabsan
 - » TAARIIKHDA IYO GOOBTA
- Kulanka 2-aad: Sawirasashada
 - » TAARIIKHDA IYO GOOBTA
- Kulanka 3-aad: Noocyada kala duwan ee waalidnimada
 - » TAARIIKHDA IYO GOOBTA
- Kulanka 4-aad: Carruurta iyo dhallinyarta iyo isticmaalka baraha bulshada
 - » TAARIIKHDA IYO GOOBTA
- Kulanka 5-aad: Dhaqamada qoysaska
 - » TAARIIKHDA IYO GOOBTA
- Kulanka 6-aad: Adeegyada qoysaska carruurta leh iyo kulanka gunaanadka ah
 - » TAARIIKHDA IYO GOOBTA
- Waa in kooxda dadka ku jira ay iman karaan kulan kasta.
- Kooxda waxaa lagaga sheekaysanayaa waalidnimada iyo barbaarinta carruurta marka Finland la joogo.
- Hiigsigu waxa weeyaan in kooxda dadka ka qaybqaadanaya in la kordhiyo wacyigooda ku saabsan qaababka barbaarinta iyo aqoonta barbaarinta finnishka ah iyo nidaamka adeegyada dhaqanka iyo barbaarinta.
- Waxyaabaha la soo jeedinayo in guriga lagu sameeyo:
 1. U bandhig qoyskaaga kaaraasha dareemada ka hadlaya iyo cabbira dareenka ee kulankii maanta ad kooxda ka hesheen.
 2. Carruurta idinka oo wakhti la qaadanaya isla dul mara kaarasha kana fikira dareenka uu kaar kasta ka muuqda.
 3. Ka wada sheekaysta dareemaha maalintaas idinka oo isticmaalaya kaarasha dareenka iyo cabbirka dareenka.
 4. Waxaad sidoo kale ka codsan kartaan ilmihinna in uu ka fikiro sida uu u arko in uu qof kale dareemay marka xaaladaha qaarkood lagu jiro.



Sawirasashada waalidnimada marka loo isticmaalayo

- Sawirashada macnaheedu waxa weeyaan in uu qofku isku dayo in uu naftiisa iyo ta dadka kaleba fahmo:
 - » Waxaad si buuxda u daneynaysaa ilmaha dareenkiisa, fikradihiisa iyo ujedoooyinkiisa.
 - » Iskama dhigaysid in aad fahansantahay waxa uu ilmuhu ku fikirayo ama dareemayo, e waxaad isku dayaysaa in aad ka gun gaadho!
 - » Sidoo kale ka fikir adiga dareenkaaga iyo waxyaabaha keeni kara
- Waxyaabaha lagu taageeri karo sawirashada
 - » Waxaad miciinsan kartaa kaarasha dareemaha.
 - » La sheekayso ilmaha, kor ugu dhawaaq waxa ad u arki karto dareenka ama sababta ficilkiisa ka dambaysaa waxa ay noqon karto.
 - » Uga warran ilmaha dareenkaaga iyo fikradahaaga.
 - » Adeegso ciyaarta iyo halaburnimada!
- Waxyaabaha la soo jeedinayo in guriga lagu sameeyo:
 - » Maalintii hal mar ilmahaaga kala fikir xaalad gaar ah adigoo isticmaalaya aqoonta ku saabsan sawirashada:
 - Kala sheekayso ilmahaaga waxa uu dareemayo, waxa uu u jeedo iyo waxa uu xaaladda uu ku jiro ka fikirayay. Ka faa'idayso kaarasha dareemada iyo cabirka dareenka.
 - Ka fikir dareemada iyo fikradaha kugu dhashay.
 - Marka ugu dambaysa iskaa uga fikir in aad sixi lahayd dareenka iyo fikradaha ilmahaaga adiga oo anan isaga la sheekaysanin? Waa maxay sababta ka hadalka dareenku uu muhiim u yahay?



Noocyada kala duwan ee waalidnimada



1. Taageeridda madaxbanaanaanta ilmaha

- Ilmuhu wuxuu xaq u leeyahay in uu ka qayb qaato go'aan qaadashada arrimaha nolasha ilmaha khuseeya.
- Cadadka xorriyadda iyo mas'uuliyadda ilmaha la siinayo waxaay ku xidhantahay ilmaha da'diisa iyo korriinkiisa
- Ilmuhu wuxuu u baahanyahay dhiirgalinta dadka waawayn iyo in lagu taageero in uu madaxbanaanaado.
- Markuu ilmuhu isku dayayo in uu wax iskii u qabsado, kalsoonida ilmaha iyo aaminsanaanta awoodihiisa ayaa kordhaya.

2. Awoodda waalidku uu naxariis ku muujinayo

- Ilmuhu wuxuu u baahanyahay xidhiidh naxariis leh oo dhow in uu waalidkii la yeesho.
- Jacaylka waxaa lagu muujin karaa tusaale ahaan taabashada (in hab la siiyo, in la dhunkado), hadalada lagu qiimaynta muujinaya (waan ku jecelahay, muhiim baad tahay, qof fiican baad tahay) ama in wakhti la wada qaato.

- Qof kastaa wuxuu u baahanyahay in la aqbaloo oo la jeclaado. Waalidka shaqadiisu waa in uu dareenkaas ilmaha gashado.

3. Awoodda waalidku uu ku difaacayo ilmaha

- Waalidka shaqadiisu waa in uu difaaco ilmaha. Waalidku wuxuu ilmaha ku difaacaa tusaale ahaan
 - » In uu ka war hayo xanaaneyntiisa guud (cuntada, nadaafadda, dharka iwm.).
 - » In uu ka warhayo jadwalkiisa maalinlaha ah.
 - » In uu ka warhayo inaano ilmuhu la kulmin waxyeellayn nafsi ah ama gacan ka hadal.
 - » In uu ilmaha baro dajjinta xuduudaha iyo in uu is difaaci karo.
 - » In uu siiyo naxariis iyo jacayl.
 - » In uu u dhaqmo si uu ilmuhu filan karo si uu ilmuhu u yaqaano waxa uu waalidkii ka fili karo.
- Waa muhiim haddii guriga ay ka jiraan muranno ama khilaafyo in laga heshiyo. Ilmaha waa u muhiim in uu arko in muranku

uu yahay mid laga heshiin karo qof qoyska ka mid ahna uunan amniigiisu u galaynin halis murankaas dartii.

4. Dajjinta xuduudaha

- Finland in ilmaha si nafsi ah ama si jismi ah loo wax yeelleeyo marka la edbinayo waa mamnuuc. Ilmaha lama garaaci karo, lama bahdili karo ama dadka kale lagama sooci karo iyadoo ujeedadu ay tahay in la edbiyo.
- Inkastoo wax yeelleyntu ay mamnuuc tahay, haddana way bannantahay in ilmaha xuduud loo dajiyo oo ay jiraan ciqaab ama falcelin dhaqankiisa khaldan ka imanaysa.
- Shardiyada iyo xuduudaha waalidku ilmaha ayuu ku difaacayaa wuxuuna kaga warhaynayaa korriinkiisa iyo horumarkiisa.
- Waalidka shaqadiisu waa in uu xad u dajjiyo iyo in uu xanaaqa ilmaha u dulqaato.
- Waxaa laga yaabaa dhaqanka khaldan ee la saxayo in wakhti badan uunan qaadaninba! Waxa ugu muhiimsan waa in uu waalidku ilaaliyaa sharciyada uu dajjiyay, si isku mid ahna ula dhaqmaa ilmaha.
- Mararka qaar waxaa adag in loo dulqaato niyadjabka ilmaha oo maya loogu jawaabo.

Haddii ay jirto in loo baahanyahay in habdhaqanka ilmaha la baddalo, waxaa wanaagsan in arrinkaas la sameeyo marka la awoodo.

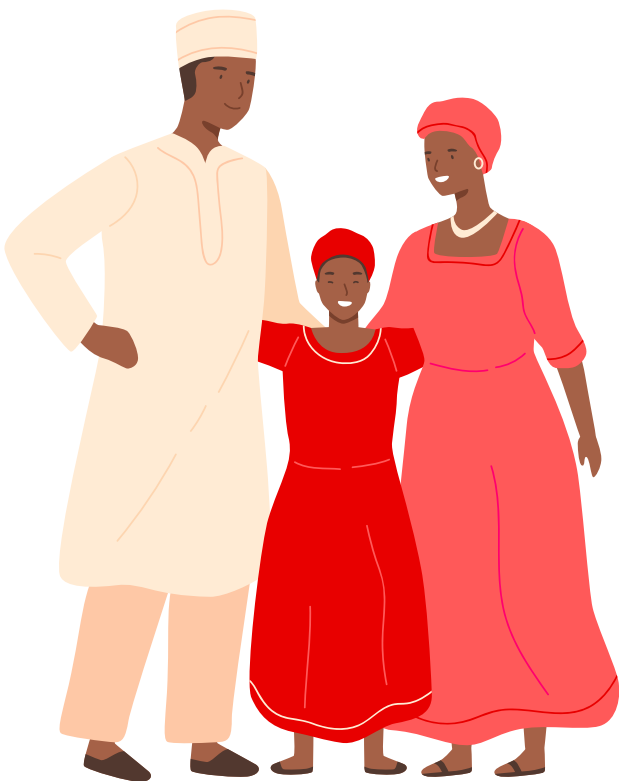
5. Dib u kabidda dildilaaca xidhiidhka ku yimaadda

- Xidhiidh kasta oo ay dadku wadaagaan is fahan la'aan ama muranno ayaa ku yimaadda.
- Carruurta wali badanaa ma yaqaanaan sida ay iyagu u kabayaan xidhiidhka dildilaaca ku yimaaddaa, sababtaas ayuuna u yahay arrinkaasi wax ay waalidku mar walba ka mas'uul yihiin.
- Carruurta waalidkood ayaay ka bartaan sida looga heshiyo muranka. Sidoo kale carruurta waxaay la socdaan waalidka xidhiidhka ka dhaxeeya halkaasna way ka bartaan.
- Waxaa fiican in marka hore dadku ay dagaan inta anan la bilaabin xallinta arrinka.
- In dareenka laga hadlaa waa muhiim!
- Qofka wayn xataa raaligalin wuu bixin karaa!

Waalidnimadu waa mas'uuliyad wayn marar badanna waalidnamadu waa mas'uuliyad culus. Waalid mar walba dhammaystiran ma jiro, waalidkoo dhan ayaa mararka qaar khaladaad sameeya. Waxaa ugu muhiimsan in waalidku uu jacayl dareensiyo, uu la sheekeysto iyo in uu dadaalo.

Talobixin guriga ku socota:

Qoys ahaan wax ad xiisaynaysaan sameeya!



Dhaqamada qoysaska

Qoys kastaa wuxuu leeyahay dhaqan qoyseed oo u gaar ah, waxaa ku jira tusaale ahaan: qiyaamada qoyska iyo dabeecadaha, taariikhda qoyska, bulshada, dadka ku xeersan iyo mushtamaca ay ku noolyihiin.

Sideen u taageeri karaa in uu ilmahaygu labo luqadood ku hadlo?

Guriga markaad joogtaan ku hadla afkiina hooyo.

Haddii uu waalidku ilmaha kula hadlo af isagu unan si fiican wali u aqoonin waxaa halis ah in uu ilmuhuna afkaas si khariban u barto.

Ilmuhu waa in uu labada afba u maqlaa si joogto ah iyo in ku filan. Sababtaas ayaay tusaale ahaan barbaarin horaadka ama kooxaha qoysasku ay muhiim ugu yihiin ilmaha yar ee la rabo in ay labo luqadood bartaan.

Sidee loo taageeri karaa ahaanshaha dhaqanka ee uu ilmuhu qaadanayo?

La qabsashada waddanku waa in Finland lala qabsado iyo in uu qofku dhaqankiisana xajisto. Ilmaha waa muhiim in wax looga sheego iyo in wax laga baro waddankiisa hooyo iyo dhaqankiisa:

- Waxaa wanaagsan sidoo kale in uu ilmuhu barto waddankiisa qoysaska kale ee ka yimaadda
- Uga sheeke noloshii waddankaaga, xasuuahaaga iyo dhacdooyinkii ad la soo kulantay ilmahaaga
- Karsada cuntada dhaqankiina ilmahana bara sida cuntadaas loo kariyo
- Ilaaliya dhaqanka qoyska iyo xafladaha dhaqankiina ah
- Ka tusa muuqaalada iyo sawirrada waddankiina hooyo oo u daara muusiga dhaqankiina
- La xidhiidha qaraabadiina haddii ay suurto gal tahay
- Sheekoyinka dhaqanka iyo gabayada carruurta maqashiiya
- Bara heesaha dhaqankiina carruurta

Waxyaabaha la soo jeedinayo in guriga lagu sameeyo:

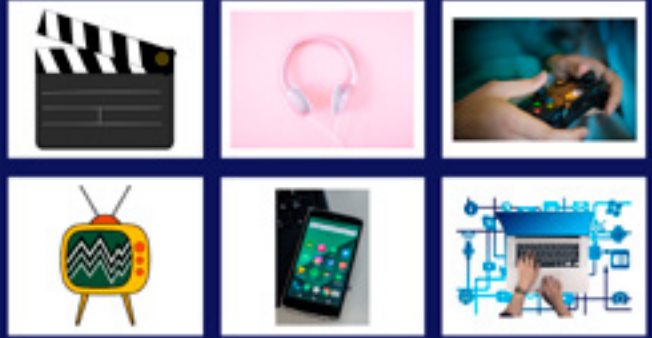
Qoyskiina ama asxaabtiina kala sheekeysta dhaqamada tarbiyadda ee kala duwan.

Waa maxay arrimaha ku jira dhaqanka qoyskiina ee ad rabi lahayd in aad jilka dambena ku wareejiso? Ma jiraan waxyaabo ad rabi lahayd in ay isabadalaan?



Ilmaha iyo baraha bulshada iyo miidhiyada

- Miidhiyadu way noocyo badantahay waana qayb ka mid ah nolosheena oo dhan.
- Waalidku wuxuu ka mas'uul yahay in uu ilmuhu ammaan ku yahay caalamka dhijitalka ah xattaa.
- Miidhiyadu faa'ido badan ayaay leedahay, idinka oo wadajir ah ayaad baadhi kartaan.

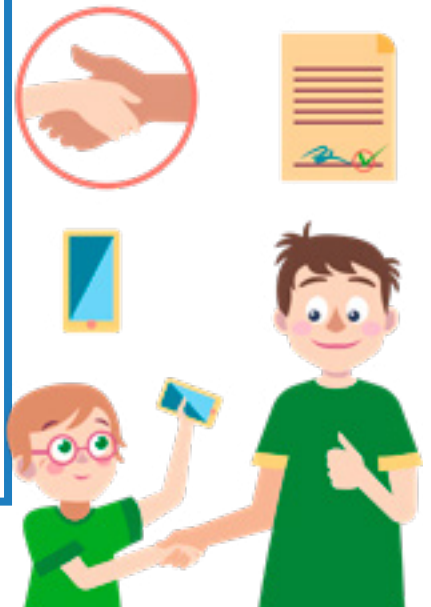


- Finland badanaa aaladaha baraha bulshada waa ka mamnuuc 13 sano jir da'aha ka yar, laakiin qaar da' ka wayn loogu talo galayna way jiri karaan ⇨ wadajir u hubiya da'da loogu talo galay.
- Si wadajir ah u baadha baraha bulshada, muuji inaad xiiseynayso!
- Hore ugu sii sheeg ilmaha in baraha bulshada mararka qaar waxyaabo xun ay ka dhici karaan ⇨ ku dhiirri gali ilmaha in uu kuu sheego haddii ay waxyaabahasi dhacaan.
- Bar ilmahaaga hagitaanada badbaadada.



- Xadeymaha da'da iyo calaamadaha waxyaabaha ku guda jira barnaamijyada ama ciyaaruhu waxaay waalidka ka caawinayaan in ay ka ilaaliyaan ilmaha isticmaalka waxyaabaha anan ku habboonayn.

- Waxaa muhiim ah in si wadajir ah looga heshiiyo sharciyada isticmaalka aaladaha internetka ee khuseeya qoyska!
- Si wadajir ah uga sheekaysta wakhtiyada habboon in la isticmaalo shaashadaha. Ka waalid ahaan ka war
- Waad ka heshiin kartaan arrimahaas, tusaale ahaan:
 - » Maalintii imisa saacadood ayaa tiifiiga la fiirsan karaa?
 - » Imisa saacadood ayaa lagu ciyaari karaa geymamka ama shaashadaha?
 - » Taleefanka/tabletku xaguu oolayaa habeenkii?
 - » Ma bannaantahay in qalabka internetka lagu isticmaalo loo soo qaato miiska cuntada?
 - » Waxyaabaha la daawan karo ama la ciyaari karo waa kuwo noocce ah?



Adeegyada qoysaska carruurta leh

Finland qoysaska waxaa loogu diyaariyay taageero noocyo badan oo waalidnimada iyo barbaarinta carruurta ku saabsan!

Haddii anad aqoonin goobta kugu habboon ee caawimaadda ad ka dalban karto, dhib maleh. La soo qaad arrinka qof xirfadleh ah oo kaa caawin

kara adeegga kugu habboon sida ad u heli lahayd.

Waxaad ku soo hadal qaadi kartaa arrinkaas goobaha waraaqdan ku qoran oo dhan!

- Adeegyada ku dalbo inaad ku hesho turjumaad afkaaga ah!



Xanaanada iyo dugsiga

Taageero ku saabsan korriinka, horumarka iyo waxbarashada ilmaha!

Xanaanooyinka waxaa jooga xirfadleyaal kala duwan, tusaale ahaan macallimiinta barbaarin-horaadka.

Dugsiyada waxaa jooga macallimiinta iyo shaqaalaha daryeelka ardeyda: sooshalka dugsiga, cilmu-nafsi yaqaanka dugsiga, hagaha ardeyda, daryeelka caafimaadka ee dugsiga.



Xarunta hooyooyinka iyo dhallaanka

Waalidka ilmaha sugaya iyo carruurta da'da dugsiga ka hooseeya iyo qoysaskooda.

Kulamada joogtada ah ee baadhitaanada caafimaadka ah, waxaad sidoo kale codsan kartaa ballan. Taageero iyo la talin waalidnimada ku saabsan!

Xarunta hooyooyinka iyo dhallaanka Oulu tel. 08 558 44356



La talinta qoysaska iyo barbaarinta

Taageero iyo hagitaan barbaarinta ku saabsan marka ay waalidku ka walwalsanyihiin xaaladda qoyskooda ama ilmahooda.

Taageero wada sheekaysi ah, xataa caawimaad heshiisiin ah wakhtiyada kala tagga qoyska.

Taleefan ahaan ayaa loola soo xidhiidhi karaa isniin-jimce saacadda 10-12,

tel. 040 650 6014

Kooxda shaqada cilmu-nafsiga ee dhallinyarta iyo carruurta (LANU)

Waxaay ka mas'uul yihiin daryeelka caafimaadka dhimmirka ee carruurta 18 sano da'doodu ka yartahay.

Waxaa daryeelkaas lagu helaa codsi.

Badbaadada carruurta

Dhibaatooyinka la xidhiidha xanaaneynta carruurta iyo ilmaha iyo dhibaatooyinka tarbiyaddooda la xidhiidha, darxumada iyo waxyeellada gacanta ah xaaladaha la xidhiidha.

Waalidka iyo ilmaha/dhallinyarta caafimaadkooda dhimmirka ama dhibaatooyinka maandooriyaha iyo dhibaatooyinka kale ee nolosha.

Xidhiidh la samaynta:
www.ouka.fi/huoli



Adeegyada sooshalka

Taagero xaaladaha adag ee nolosha ah, dhibaatooyinka dhaqaalaha ah iyo dhibaatooyinka barbaarinta carruurta ah.

Kala soo xidhiidh: ouka.fi/ouka ama taleefan u dir adeegyada sooshalka ee nawaaxigaaga.

Waxaad si elektroonig ah ula soo xidhiidhi kartaa adiga oo soo buuxinaya foomka Codso Caawimaad ee xarunta qoysaska: <https://easiointi.ouka.fi/sosiaali-ja-perhepalvelut/pyyda-apua/>

Macluumaadka xidhiidhka ee adeegyada sooshalka:

Adeegyada soo galootiga heeganka isniin-khamiis saacadda 9-10, taleefan u soo dir shaqaalahaaga. Wakhtiyada taleefanka ee shaqaalaha sooshalka isniin-khamiis saacadda 10-11.

Kontinkangas t. 040 182 8078

Tuira t. 040 683 8138

Haukipudas t. 040 630 6525

Kaakkuri t. 050 316 9095

Kiiminki t. 050 407 3513

Taageerada ururadu ay bixiyaan waxaa ka mid ah:



Taageero wadasheekaysi oo waalidnimada ku saabsan

Kooxo iyo koorsooyin waalidka ku socda

Taageero xaaladaha kala tagga iyo dhibaatooyinka qoysaska ah

Taageero ku socda waalidka kala tagay ee mas'uuliyadda wadaaga



(Kangastie 9, Tuira, 0400-581606)

Gurmad guriga lagu heli karo haddii halis jidh dil ah anan guriga loo joogi karin

Kali ama carruurta adiga oo la jooga maali iyo habeenba

Guryaha caawimaadda degdegga ah waxaa laga heli karaa caawimaad maalin iyo habeenba ah oo ku saabsan barashada xanaaneynta ilmaha dhallaanka ah



Kooxaha qoysaska iyo kafeelayaasha qoysaska

Dalxiisyada dhow iyo mukhamyada

Dhacdooyinka qoysaska